

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА

І. В. Кучера

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ
«СОЦІОЛОГІЯ»**

для студентів
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»

Івано-Франківськ
«Симфонія форте»
2021

УДК 316
ББК 60.5
К 95

Рекомендовано до друку педагогічною радою Івано-Франківського фахового коледжу Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 3 від 29 грудня 2020 р.)

Рецензенти:

Гнатюк Я. С., спеціаліст вищої категорії, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та релігієзнавства Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Терешкун О. Ф., кандидат політичних наук, доцент кафедри філософії, соціології та релігієзнавства Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Кучера І. В.

К 95 Методичні вказівки для самостійної роботи з дисципліни «Соціологія» для студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» галузі знань 01 Освіта/Педагогіка / І. В. Кучера. – Івано-Франківськ: «Симфонія форте», 2021. – 29 с.

У методичних вказівках викладено питання для самоконтролю знань та практичні завдання по темах дисципліни, теми рефератів, есе, рекомендації для створення та оформлення мультимедійних презентацій у програмі Microsoft Power Point, програмові вимоги та список рекомендованої літератури.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Однією із важливих складових вивчення навчальної дисципліни «Соціологія» є самостійна робота студента. **Самостійна робота студента** – це форма організації індивідуального вивчення студентами навчального матеріалу в аудиторний та позааудиторний час з метою формування самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості молодого людини.

Мета самостійної роботи полягає в уміннях планувати, систематизувати, контролювати й регулювати свою діяльність під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Вона сприяє активізації засвоєння студентом знань та їх реалізації, а також формує вміння навчатися і потяг до наукової роботи.

Завдання самостійної роботи полягає у тому, щоб навчити студентів: творчо і самостійно працювати; планувати особисту стратегію навчання; раціонально організовувати свій час; опрацьовувати літературні джерела; виконувати дослідницьку роботу, аналізувати та інтерпретувати результати соціологічних та наукових досліджень.

Згідно Методичних рекомендацій до змісту та організації самостійної роботи студентів, схвалених на засіданні Науково-методичної ради ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» 31 жовтня 2016 року (протокол № 2) самостійна робота з навчальної дисципліни містить обов'язкову та вибіркочу складові. **Обов'язкова складова** (базова самостійна робота) передбачає опанування програмного матеріалу дисципліни. Вона забезпечує підготовку студента до аудиторних занять і контрольних заходів і сприяє глибшому ознайомленню з темами або окремими питаннями, які не були винесені на лекційні або семінарські заняття. **Вибіркова складова** (додаткова самостійна робота) передбачає виконання завдань, які студент вибирає з метою підвищення свого професійного рівня, особистого рейтингу. Як правило, до таких завдань відноситься робота науково-дослідницького і творчого характеру. Вона спрямована на поглиблення і закріплення знань студента, розвиток аналітичних навичок з проблематики навчальної дисципліни.

Базова самостійна робота студентів може включати такі **форми самостійної роботи**:

- опрацювання лекційного матеріалу і рекомендованої літератури;
- пошук (підбір) і огляд літератури та електронних джерел інформації з індивідуально заданої проблеми навчального курсу;
- виконання домашніх завдань;
- вивчення матеріалу, винесеного на самостійне опрацьовування;

- підготовку до семінарських занять, контрольних робіт та інших форм поточного контролю.

Додаткова самостійна робота може включати такі види робіт:

- науково-дослідницька робота, участь у наукових студентських конференціях, турнірах, семінарах і олімпіадах;
- аналіз статистичних і фактичних матеріалів за заданою темою;
- проведення соціологічних досліджень у позааудиторний час;
- написання реферату, есе за заданою проблематикою;
- підготовка рецензії на наукову статтю;
- бібліографічний огляд літератури за заданою проблематикою;
- розробка презентації;
- підготовка термінологічних словників, схем, глосаріїв.

Самостійна робота студентів з дисципліни «Соціологія» для студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» становить 63 % часу, необхідного для виконання основної освітньої програми з урахуванням рекомендацій Міністерства освіти та науки України щодо кількості годин аудиторних занять на тиждень. Зміст самостійної роботи визначається навчальною програмою дисципліни та методичними вказівками для самостійної роботи з дисципліни «Соціологія».

У процесі вивчення «Соціології» студенти знайомляться з предметом, об'єктом, завданнями та функціями соціології, історією розвитку вітчизняної та зарубіжної соціологічної думки, закономірностями функціонування і розвитку суспільства, особливостями процесу соціалізації особистості, діяльністю таких соціальних інститутів як сім'я та освіта. Значну увагу приділено теорії, методології і техніці організації та проведення соціологічного дослідження. Знання дисципліни сприятимуть зростанню рівня фахової компетентності спеціалістів гуманітарного профілю, слугуватимуть передумовою застосування набутих студентами теоретичних знань у практичній площині реальних соціокультурних умов. Вивчення навчальної дисципліни дає можливість студентам

знати:

- основні етапи розвитку світової та вітчизняної соціологічної науки;
- понятійно-категоріальний апарат соціології;
- зміст основних соціологічних теорій;
- закономірності функціонування і розвитку суспільства;
- особливості соціологічного підходу до вивчення особистості, молоді, сім'ї, культури, освіти;
- методологічні і методичні підходи до організації соціологічних досліджень.

вміти:

- аналізувати соціальні явища та процеси, які відбуваються в світовому співтоваристві та сучасному українському соціумі;
- охарактеризувати процес трансформації сучасного українського суспільства, джерела і види соціальних змін, що в ньому, відбуваються;
- використовувати на практиці результати соціологічних досліджень;
- застосовувати соціальні технології в майбутній роботі задля покращення соціально-психологічного клімату в колективі та розв'язанні міжособистісних і трудових конфліктів.

**СТРУКТУРА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З КУРСУ «СОЦІОЛОГІЯ»**

№ з/п	Назва теми
1	Соціологія як самостійна наука про суспільство
2	Основні етапи і тенденції розвитку соціологічної думки
3	Суспільство як цілісна система
4	Особистість в системі соціальних зв'язків
5	Соціологія культури і освіти
6	Соціологія сім'ї та молоді
7	Теорія, методологія і техніка організації та проведення соціологічного дослідження

БАЗОВА САМОСТІЙНА РОБОТА

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ЗНАТЬ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ПО ТЕМАХ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Соціологія як самостійна наука про суспільство

Питання для самоконтролю

1. Яке місце займає соціологія в системі сучасних наук ?
2. Як визначається об'єкт і предмет соціології? В чому полягає їх відмінність?
3. Що ви розумієте під терміном «соціальне»?
4. За якими критеріями здійснюють типологізацію соціальних законів?
5. Чим відрізняється теоретична соціологія від емпіричної соціології?
6. Чим відрізняється макросоціологія від мікросоціології?
7. Які соціальні функції соціології?
8. Чим соціологія відрізняється від інших суспільних наук у своєму дослідженні суспільства?
9. Які основні завдання соціологічної науки на сучасному етапі? Чим вони зумовлені?
10. Що дає знання соціології сучасній людині?

Практичні завдання

1. Прочитайте розділ із праці російсько-американського соціолога П. Сорокіна Структурна соціологія [53]. Визначте особливості і відмінності об'єкта та предмета соціології у порівнянні з іншими науками.
2. Використовуючи підручник «Соціологія» за редакцією В. Городяненка [58, С. 161-162] сформулюйте гносеологічні та соціальні функції соціології. На прикладі однієї із функцій поясніть Ваше розуміння відповідної функції науки.

Тема 2. Основні етапи і тенденції розвитку соціологічної думки

Питання для самоконтролю

1. Що сприяло виникненню і розвитку соціології як окремої науки?
2. Який метод становить основу соціологічних поглядів Г. Спенсера?
3. Який внесок у соціологію зробив Е. Дюркгейм?
4. Хто був творцем розуміючої соціології і теорії соціальної дії?
5. Дайте визначення поняттю «парадигма». Хто з вчених запровадив цей термін до наукового обігу?
6. Охарактеризуйте теорію соціальної дії Т. Парсонса.
7. Яке визначення та місце конфлікту в сучасних західних концепціях?
8. Хто започаткував і розвивав соціологічну думку в Україні у ХІХ ст.?

9. У чому полягають особливості розвитку вітчизняної соціології ХХ ст.?
10. Які основні етапи свого розвитку пройшла соціологічна думка України?

Практичні завдання

1. Прочитайте тему 4 «Соціологія другої половини ХХ ст. Майбутнє соціології» курсу лекцій Н. Черниш «Соціологія» [60]. На яких характерних рисах сучасної соціології наголошує автор? Що, на думку Н. Черниш, очікує соціологію в майбутньому?

3. Перегляньте сайт Інституту соціології НАН України. Яка тематика наукових пошуків інституту? Хто з-поміж провідних вчених-соціологів сучасності у ньому працюють?

Тема 3. Суспільство як цілісна система

Питання для самоконтролю

1. Що означає категорія «соціальна структура суспільства»?
2. Якою є соціальна структура сучасного українського суспільства?
3. Що розуміють під «стратифікаційною системою»?
4. Які Ви знаєте типи стратифікаційних систем?
5. Чим відрізняється горизонтальна соціальна мобільність від вертикальної соціальної мобільності?
6. Які причини соціальної нерівності? Чи може нерівність бути справедливою?
7. У чому проявляється зміст лібералізації соціальної структури сучасного українського суспільства?
8. Що таке «дицельний коефіцієнт» і для чого він використовується в соціології?
9. Дайте визначення поняття «бідність». Які критерії бідності?
10. Дайте визначення поняття «маргінальна особистість». Які причини виникнення маргінальних груп в сучасному українському суспільстві?

Практичні завдання

1. Дайте пояснення, що таке «соціальна мобільність» та проаналізуйте, до якого її виду можна віднести той чи інший соціальний процес:

- а) робітник, відчуваючи дискомфорт у трудовому колективі, переходить з дозволу начальника цеху в іншу бригаду;
- б) без відриву від виробництва бригадир ремонтників закінчив вищий навчальний заклад і став інженером;

в) студент, працюючи офіціантом у вільний від навчання час, переходить на роботу до іншого ресторану, бо він знаходиться ближче до його місця проживання;

г) з метою оптимізації виробничого процесу бригада висококваліфікованих робітників тимчасово переводиться на іншу ділянку підприємства.

2. Заповніть таблицю, характеризуючи зміст певного історичного типу стратифікаційної системи:

Рабство	
Касты	
Станы	
Класы	

Тема 4. Особистість в системі соціальних зв'язків

Питання для самоконтролю

1. Як взаємодіють біопсихологічні та соціальні детермінанти процесу формування особистості? Як взаємозв'язані соціальний статус і соціальні ролі особистості?

2. Вкажіть причини ролівого конфлікту особистості?

3. Що є джерелом активності особистості?

4. Якою є роль ціннісних орієнтацій у діяльності особистості?

5. Дайте визначення поняття «девіантна поведінка». Назвіть види девіантної поведінки?

6. Що таке адаптація та інтеріоризація?

7. Розкрийте зміст поняття «агенти соціалізації». Хто може виступати в ролі агентів соціалізації?

8. Які «небезпеки» містить у собі стихійна форма соціалізації?

9. Вкажіть та охарактеризуйте стадії соціалізації.

10. У чому різниця між базисним та реальним типом особистості?

Практичні завдання

1. Охарактеризуйте структурні (когнітивні, емоційні, поведінкові) елементи свого колеги по партії.

2. Концепція особистості З. Фрейда базується на твердженні, що людина – це система потреб, а суспільство – це система заборон (табу). Як Ви розумієте смисл цього вислову? Чи погоджуєтесь Ви з ним?

Тема 5. Соціологія культури і освіти

Питання для самоконтролю

1. Який зв'язок соціології культури з іншими соціогуманітарними науками, які вивчають культуру?
2. Назвіть та охарактеризуйте функції культури в суспільстві.
3. У чому полягають відмінності між поняттями «культура» і «цивілізація»?
4. Дайте визначення поняттю «культурні універсалії».
5. Як співвідносяться між собою цінності, норми та зразки поведінки?
6. Дайте визначення поняттям «елітарна культура», «народна культура», «масова культура». Наведіть приклади поширення масової культури в сучасній Україні.
7. Охарактеризуйте основні риси молодіжної контркультури в сучасному суспільстві.
8. В чому полягає суспільне призначення соціології освіти?
9. У чому полягає специфіка освіти як соціального інституту?
10. Чи можна побудувати ієрархію соціальних функцій освіти за критерієм їх значимості для суспільства?

Практичні завдання

1. Опрацюйте тему 11 «Соціологія культури» курсу лекцій Н. Черниш «Соціологія» [60]. Вкажіть які види конфліктів, пов'язані з розвитком культури, виокремлював Н. Смелзер. Чи є вони характерними для сучасного українського суспільства?

2. Б. Шоу писав: «Якщо я маю одне яблуко і мій колега має одне яблуко, і ми дамо один одному по яблуку, то кожен з нас стане власником лише одного яблука. А якщо я маю ідею і мій колега, і ми обмінюємося ідеями, то кожен з нас стане багатшим на одну ідею і буде власником двох ідей».

Про яку функцію культури йдеться у вищенаведеному тексті? Які ще функції виконує культура як соціальний інститут?

Тема 6. Соціологія сім'ї та молоді

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає відмінність у розумінні сім'ї як малої соціальної групи і як соціального інституту?
2. Охарактеризуйте відомі вам типи сімейної структури.
3. Чим відрізняється нуклеарна сім'я від розширеної? Які фактори, на вашу думку, сприяють руйнуванню розширеної сім'ї в індустріальному суспільстві?
4. Назвіть дестабілізуючі фактори, які діють на сім'ю в сучасному суспільстві.
5. Перелічіть та розкрийте зміст нових форм сім'ї та шлюбу.

6. Які головні завдання соціології молоді постають на сучасному етапі розвитку українського суспільства?
7. Які причини негативних соціальних явищ у молодіжному середовищі?
8. Які основні завдання державної молодіжної політики в соціальній сфері?
9. Вкажіть основні проблеми сфери професійного самовизначення молоді.
10. Охарактеризуйте причини та наслідки молодіжного безробіття.

Практичні завдання

1. Опрацюйте тему 8 «Соціологія сім'ї» курсу лекцій Н. Черниш «Соціологія» [60]. Які основні методологічні підходи до вивчення сім'ї у соціології виділяє автор?
2. Прочитайте статтю О. Ф. Редько «Проблеми соціології молоді» [46]. Які новітні проблеми життєдіяльності молодих людей виділяє автор? Чим зумовлено їх виникнення та які небезпеки вони несуть для суспільства?

Тема 7. Теорія, методологія і техніка організації та проведення соціологічного дослідження

Питання для самоконтролю

1. Яке значення мають соціологічні дослідження в житті сучасного суспільства?
2. Назвіть етапи конкретно-соціологічного дослідження.
3. Які функції програми соціологічного дослідження?
4. Назвіть складові методологічної та методичної частини програми соціологічного дослідження.
5. У чому полягає специфіка опитування як методу збирання первинної соціологічної інформації?
6. За яких умов застосовують у соціології експертне опитування?
7. Вкажіть особливості формування анкети.
8. Визначте переваги та недоліки вільного інтерв'ю як методу збору соціологічної інформації.
9. Розкрийте суть понять «вибірка» та «генеральна сукупність».
10. Порівняйте методи спостереження та експерименту.

Практичні завдання

1. Опрацюйте розділ «Методи соціологічного дослідження» в роботі Е. Гіденса «Соціологія» [11]. Які переваги та недоліки головних методів соціологічного дослідження? Які етичні проблеми слід враховувати при дослідженні? Які поради щодо інтерпретації даних таблиць?

Складіть анкету для віртуального соціологічного дослідження, дотримуючись вимог до анкетних питань за однією із запропонованих тем:

Фактори, що впливають на рейтинг професій.

Девіантна поведінка серед сучасної молоді.

Життєві ідеали у формуванні особистості.

Вільний час і захоплення студентів.

Морально-етичні норми: пережиток минулого чи необхідна умова існування суспільства.

ДОДАТКОВА САМОСТІЙНА РОБОТА

Типовою формою додаткової самостійної (індивідуальної) роботи студентів є підготовка доповіді чи реферату, есе, презентації та складання термінологічного словника.

Реферат є самостійним науковим дослідженням студента, що засвідчує його вміння працювати з джерелами, науковою літературою, робити висновки й узагальнення, використовувати сучасні методи наукових досліджень.

Структура реферату містить такі елементи:

- титульна сторінка
- зміст
- вступ
- основна частина (розділи, пункти і підпункти)
- висновки
- список використаних джерел.

У вступі обґрунтовується вибір теми дослідження, її актуальність, визначаються мета та завдання дослідження. Основна частина розкриває тему реферату. У висновках робиться загальний висновок по проблемі, вказуються напрями подальшого розвитку теми. Список використаних джерел (не менше 5 джерел) складають за алфавітом відповідно до бібліографічних вимог і пронумеровують у механічний спосіб. Вказуються використані Інтернет-джерела, а не перелік сайтів.

Порядок цитування. У рефераті відомості про використане першоджерело (бібліографічний покликання, посилання) подають після цитати у квадратних дужках: спочатку вказують номер джерела зі списку використаної літератури, а потім через кому – сторінку (сторінки) у тексті оригіналу, наприклад, [2, с. 145]; [4, с. 38–40].

Правила оформлення реферату. Текст набирається на комп'ютері (шрифт Times New Roman – 14 pt, інтервал – 1,5, абзацний відступ – 1,25, вирівнювання тексту – по ширині). Заголовки структурних частин друкуються напівжирним шрифтом по центру. Обсяг реферату – 12-15 сторінок; поля: ліве, праве, верхнє, нижнє – 2 см; параметри сторінки: формат – А 4; розташування – книжне; нумерація сторінок проставляється у правому верхньому кутку сторінки. На титульній сторінці номер не ставиться.

Критерії оцінювання реферату.

Оцінка за реферат виставляється з урахуванням двох параметрів: обсяг виконаного реферату та якість написання (структурованість роботи (наявність чіткого плану) і валідність (відповідність структури змісту теми); коректне визначення мети і завдань дослідження; змістовність (широта і повнота

висвітлення теми); коректне оформлення цитування; бібліографія роботи (кількість і якість, новизна використаних джерел).

Оцінка «відмінно» ставиться за реферат, який має обсяг 12-15 друкованих сторінок; план роботи чітко корелюється з її змістом; мета і завдання дослідження відповідають заявленій темі; проблема, яка в ньому розглядається, викладена повно, послідовно, логічно; коректно оформлено цитування; список використаної літератури нараховує 5 і більше джерел, відповідає сучасним правилам оформлення бібліографії.

Оцінка «добре» ставиться за реферат, який має обсяг 10-12 сторінок; план роботи чітко корелюється з її змістом; мета і завдання дослідження відповідають заявленій проблемі; тема реферату викладена досить повно, але є певні недоліки у логіці викладу; наявні неточності під час оформлення цитування; бібліографічний список нараховує 4-5 джерел, відповідає сучасним правилам, але містить певні неточності.

Оцінка «задовільно» ставиться, коли обсяг реферату є недостатнім для розкриття обраної проблеми, план реферату не відповідає його змісту; проблема розглядається поверхово; цитування оформлені некоректно, а бібліографія роботи нараховує у бібліографічному списку менше чотирьох джерел.

Оцінка «незадовільно» ставиться, якщо тема реферату нерозкрита, у бібліографічному списку менше 2 наукових джерел.

Під час роботи над рефератом передбачається консультування викладача: обговорення напряму наукового пошуку, узгодження плану тощо. Реферат, прорецензований викладачем, виноситься до захисту і обговорення в аудиторії.

Тема реферату вибирається (за бажанням) із пропонованої тематики. За узгодженням з викладачем можливе самостійне формулювання теми.

Теми рефератів

1. Роль соціології у соціальному реформуванні сучасного суспільства.
2. Соціологія і реальність.
3. Основні погляди на структуру соціології.
4. Категоріально-понятійний апарат соціології.
5. О. Конт – родоначальник соціологічної науки.
6. Е. Дюркгейм про цінності та ідеали.
7. Основні напрями розвитку західної соціології ХХ ст.
8. Розвиток української соціологічної думки в еміграції.
9. М. Грушевський і українська соціологія.
10. Громадянське суспільство та шляхи його формування.
11. Концепція М. Вебера про сутність, джерела і тенденції розвитку соціальної нерівності.
12. Основні тенденції соціальної диференціації українського суспільства.

13. Маргінальність соціальних груп на етапі трансформації українського суспільства.
14. П. Сорокін про форми соціальної стратифікації.
15. Проблема ідентифікації особистості у сучасній соціології.
16. Соціальна адаптація: об'єктивні й суб'єктивні виміри.
17. Вплив цінностей особистості на її соціальну активність.
18. Соціальні регулятори поведінки людини.
19. Рольові теорії особистості.
20. Соціологічні дослідження сім'ї та шлюбу в Україні.
21. Альтернативні форми сім'ї та шлюбу.
22. Соціальні проблеми стосунків між поколіннями.
23. Соціальна дискримінація жінок: сутність та форми прояву.
24. Проблема насильства над жінками та шляхи її подолання.
25. Характеристика масової культури та форми її прояву.
26. Проблеми відродження національної культури в Україні.
27. Стан та перспективи розвитку культурної політики України на сучасному етапі.
28. Виміри соціокультурної трансформації в Україні.
29. Вільний час і всебічний розвиток особистості.
30. Суспільство і освіта: динаміка взаємодії.
31. Реформа вищої освіти України за оцінками студентів та викладачів.
32. Проблеми реформування освіти в умовах трансформації українського суспільства.
33. Нова парадигма освіти та її соціокультурні детермінанти.
34. Освіта як фактор соціальної диференціації в сучасному суспільстві.
35. Проблеми стимулювання праці в нових умовах господарювання.
36. Місце і роль соціологічних досліджень у вивченні соціальної реальності.
37. Особливості програм у різних видах соціологічних досліджень.
38. Анкетне опитування: його переваги та недоліки.
39. Різновиди інтерв'ю та особливості їх застосування в соціологічному дослідженні.
40. Теоретико-методологічні проблеми дослідження малих соціальних груп.

Есе є письмовою самостійною роботою студента, написаною на основі опрацювання наукових джерел, де обґрунтований власний погляд на поставлену проблему. Есе – це нетрадиційний метод розгляду соціальної дійсності, що охоплює особистісно-психологічний бік соціальних явищ.

Мета написання есе полягає в перевірці успішності засвоєння студентами категоріального апарату соціології та уміння використовувати соціологічну уяву для аналізу явищ і процесів, що відбуваються у суспільстві.

Зміст есе по соціології полягає в критичному аналізі підходів і точок зору по одній із соціальних проблем. Тому в есе повинні бути висвітлені наступні питання:

- теоретичний зміст проблеми с точки зору різних підходів;
- соціальний зміст проблеми, чим пояснюється посилена увага до неї сьогодні, або, навпаки, відсутність такої уваги;
- перспективи вивчення й рішення проблеми.

Правила оформлення есе. Есе може бути надруковане (шрифт Times New Roman – 14 pt, інтервал – 1,5, абзацний відступ – 1,25, вирівнювання тексту – по ширині, окрім заголовку, який розміщується по центру; поля: ліве, праве, верхнє, нижнє – 2 см; параметри сторінки: формат – А 4; розташування – книжне; нумерація сторінок проставляється у правому верхньому кутку сторінки) або написане від руки на аркушах паперу формату А 4, але чітким і розбірливим почерком при відповідності кількості знаків чи слів на одну сторінку. Обсяг есе – до трьох сторінок (4000-6000 знаків).

Структура есе має містити наступні елементи:

- назву теми, прізвище, ім'я та по батькові студента, академічна група;
- вступ, де стисло визначається актуальність та суть проблеми, висувається гіпотеза (20 % обсягу роботи);
- основну частину з викладом власного погляду (позиції) на проблему. Структура основної частини нагадує ланцюжок з кілець. Спочатку висувається теза, а згодом наводяться аргументи на її користь. Автор самостійно вирішує, скільки тез йому необхідно довести. Тези обґрунтовуються: власним досвідом чи досвідом з життя інших людей; явищами, які кожен може спостерігати; цитатами відомих учених, політиків, письменників, творчих діячів; історичними подіями, які доповнює аналіз їх суті, причин, наслідків (60 % обсягу роботи);
- висновок, який містить підсумкове судження (20 % обсягу роботи);
- перелік використаних джерел (складають за алфавітом відповідно до бібліографічних вимог).

Процедура оцінювання есе спирається на десять показників. Кожний показник оцінюється за шкалою від 1 до 10. Максимальний бал, таким чином, становить 100. Сума балів від 1 до 49 відповідає оцінці «незадовільно», 50-69 балів – оцінці «задовільно», 70-89 балів – оцінці «добре», 90-100 балів – оцінці «відмінно».

Критерії оцінювання есе

Критерії оцінювання	Бали
Змістовність (широта й повнота викладання теми)	
Формулювання проблеми в соціологічних термінах	

Структурованість і відповідність заданій темі	
Коректне використання соціологічного категоріального апарату	
Наявність емпіричних матеріалів, що підтверджують точку зору автора	
Аналітичні елементи в роботі	
Наявність авторської позиції	
Ясність, логічність письмового викладу матеріалу, відповідність стилю викладання даному жанру роботи	
Уміння стисло, логічно й повно представити роботу, зацікавити аудиторію	
Уміння точно й змістовно відповісти на питання	
Підсумковий показник (у балах)	
Оцінка по національній шкалі	

Теми есе

1. Український фольклор як джерело соціології.
2. Аномія як соціальне явище.
3. Конкуренція як форма соціальної взаємодії.
4. Соціальна нерівність – неминуче явище чи проблема, яку можливо усунути?
5. Що таке демократія, як її розпізнати, чи існує демократія в Україні?
6. Гендерні стереотипи – надумана проблема чи реальна перепона в сучасному світі?
7. Макдональдизація сучасного світу – міф чи реальність?
8. «Вбивство» живого спілкування VS ширші можливості для комунікації – що насправді приховує в собі тотальне поглинання соціуму соціальними мережами?
9. Способи споживання: перекомпозиція класових нерівностей та феномен «андеркласу».
10. Альтернативні версії нерівностей: стилізація життя у боротьбі за соціальні позиції.
11. Освіта як фактор впливу на соціальний поділ та зростання «нового класу».
12. Чи легко бути молодим?
13. Ідеальний вищий навчальний заклад XXI ст.
14. Освіта і соціальна мобільність.
15. Освіта як фактор соціальної диференціації в сучасному суспільстві.
16. Соціалізація та індивідуальна свобода.
17. Соціальне та біологічне в людині.
18. Раціональність vs іраціональність.

19. «Харизматичне панування» і його особливості.
20. Соціальні інститути суспільства як «ліфти» соціальної мобільності.
21. Персоніфікація й уніфікація як напрями соціалізації особистості.
22. ЗМІ як агент соціалізації особистості.
23. Сім'я як агент соціалізації особистості.
24. Етнічна й національна культура.
25. Сутність процесів соціальної мобільності та їх роль у житті суспільства і у житті окремої людини.

Мультимедійна презентація – це програма, яка може містити текстові матеріали, фотографії, малюнки, діаграми та графіки, слайд-шоу, звукове оформлення і дикторський супровід, відеофрагменти й анімацію, тривимірну графіку.

Метою презентаційного повідомлення є набуття студентами навичок публічного представлення результатів власного дослідження. Тому важливо знати правила оформлення презентацій, що ґрунтуються на психофізіологічних особливостях сприйняття людиною інформації.

При оформленні слайдів мультимедійної презентації слід враховувати такі рекомендації:

1. Дотримуйтесь одного стилю оформлення слайдів, однієї кольорової гами.
2. Використовуйте для фону більш холодні тони (синій або зелений).
3. На одному слайді використовуйте не більш ніж 3 кольори: один для фону, другий для заголовку, третій для тексту.
4. Використовуйте для фону та тексту контрастні кольори та однакову кольорову схему для всіх слайдів.
5. Не використовуйте шрифтів, що важко читаються.
6. Не заповнюйте слайд значним об'ємом інформації.
7. Структуруйте матеріал для кращого розуміння інформації.
8. Розміщуйте у центрі слайда або у його лівому верхньому кутку найбільш важливу інформацію; написи повинні бути під зображеннями.
9. Залишайте по периметру слайду вільні поля, оскільки вільний простір сам по собі є важливим елементом дизайну.
10. Тексту на слайді має бути менше ніж зображень у співвідношенні 2:3.
11. Використання фотографій як фону є не завжди вдалою ідеєю через труднощі з підбором шрифту. В цьому випадку треба або використовувати більш-менш однотонні, іноді ледь розмиті фотографії, або розташовувати текст не на самій фотографії, а на кольоровому фоні.
12. Фон у вигляді анімованого об'єкта заважає сприйняттю текстової інформації.

13. Зображення має бути не стільки фоном, скільки ілюстрацією тексту, яка допомагає по-новому його зрозуміти та розкрити.

При представленні інформації в мультимедійній презентації слід враховувати такі рекомендації та вимоги:

1. Кожен слайд має відображати одну думку, факт, твердження.
2. Використовуйте короткі слова та прості речення.
3. Рядок має містити 6-8 слів. Усього в слайді має бути не більше 6-8 рядків.
4. Зведіть до мінімуму текстову інформацію, замінюючи її схемами, малюнками тощо.
5. Зміст презентації повинен відповідати заявленій темі і розкрити її логічно за заявленим планом.
6. Дотримуйтеся правил оформлення тексту, орфографії, пунктуації, скорочень.
7. Крапку в заголовках не ставлять.
8. Представлена інформація повинна бути достовірною та ґрунтуватися на сучасних джерелах.
9. Зміст кожної частини текстової інформації повинен бути логічно завершеним.
10. Дотримуйтеся стислості та лаконічності викладу, максимальної інформативності тексту.
11. Не перевантажуйте слайд інформацією (одночасно запам'ятовується не більше 3-х фактів, висновків, визначень).
12. Презентація має бути автентичною, самостійно виконаною.
13. При створенні презентацій обов'язковим є дотримання принципів академічної доброчесності.
14. Посилання на джерела, з яких були використані текстові та ілюстративні матеріали при створенні презентації, наводяться в тексті презентації у квадратних дужках. Приклад: [1, с.4].

Структура мультимедійної презентації:

1. Кількість слайдів не менше 20.
2. Перший слайд – титульний, що містить інформацію про: тему, прізвище, ім'я автора презентації, курс, групу, спеціальність.
3. Другий слайд – мета презентації.
4. Третій слайд – містить план (структурно-логічну схему розкриття теми) презентації.
5. Основна частина слайдів: інформаційна.
6. Висновки з теми – 1-2 слайди.
7. Передостанній слайд містить інформацію про використані джерела (список використаних джерел в алфавітному порядку).

8. Останній слайд – містить подяку за увагу та інформацію про контакти автора, які можна використовувати слухачам, якщо в них виникли запитання щодо змісту матеріалу.

9. Раціонально використовуйте наскрізну нумерацію слайдів. На титульному та завершальному слайдах номер може не проставлятися.

Процедура оцінювання мультимедійної презентації спирається на сім показників. Кожний показник оцінюється за шкалою від 1 до 5. Оцінка за презентацію розраховується як середнє арифметичне з усіх отриманих оцінок по кожному показнику.

Критерії оцінювання мультимедійної презентації

Критерії оцінювання	Бали
Повнота розкриття теми	
Дотримання структури презентації	
Дотримання принципів академічної доброчесності	
Оригінальність оформлення презентації.	
Дотримання єдиного стилю слайдів.	
Якісний рівень використання мультимедійних ефектів.	
Відсутність граматичних, орфографічних і стилістичних помилок	
Середній бал	

Теми мультимедійних презентацій

1. Місце соціології в системі суспільствознавства, її зв'язок з іншими науками.
2. Соціологічні ідеї О. Конта.
3. Соціологічні погляди М. Вебера.
4. Соціологія Е. Дюркгейма.
5. Р. Мертон про соціальну структуру й аномію.
6. Інтегральна соціологія П. Сорокіна.
7. Особливості розвитку соціологічної думки в Україні.
8. Історико-соціологічний метод М. Грушевського.
9. Соціологія нації (О. Бочковський, В. Старосольський).
10. Соціологія еліти В. Липинського.
11. Розвиток української соціології в еміграції.
12. Середній клас в соціальній структурі суспільства.
13. Соціальний портрет українського середнього класу.
14. Андерклас в соціальній структурі суспільства.
15. Гендерний поділ праці як підгрунтя стратифікації.
16. Нетрадиційні форми шлюбу та гендерний поділ влади у них.
17. Особливості гендерної соціалізації в сім'ї.
18. Рівень життя як критерій диференціації суспільства.

19. Поняття соціальної стратифікації в соціології П. Сорокіна.
20. Функції і дисфункції бюрократії в сучасному суспільстві.
21. Соціалізація особистості: поняття, види, чинники.
22. Цінності як складова мотиваційної структури особистості
23. ЗМІ як агент соціалізації особистості.
24. Масова культура в сучасному соціальному житті.
25. Контркультури в сучасному соціумі.
26. Субкультурні репрезентації в молодіжному середовищі.
27. Сучасні соціологічні концепції навчання та виховання.
28. Студенти як соціально-демографічна група.
29. Проблеми реформування освіти в умовах трансформації українського суспільства.
30. Освіта як передумова виходу молоді на ринок праці.
31. Місце освіти в процесі соціалізації особистості.
32. Специфіка соціокультурної ситуації в Україні.
33. Поняття та види соціологічного дослідження.
34. Програма соціологічного дослідження.
35. Якісні методи збору соціологічної інформації.

Термінологічний словник – це словник термінів та визначень певної галузі знань. Термінологічний словник із соціології має містити тлумачення змісту термінів соціології, персональних здобутків провідних соціологів та інші відомості.

Метою даного виду самостійної роботи є успішне засвоєння студентами категоріального апарату соціологічної науки.

Термінологічний словник повинен охоплювати терміни з усіх вивчених тем. Загальний обсяг словника – 100 термінів. Рекомендований принцип організації словникових статей – алфавітний.

КОНТРОЛЬ ТА ОЦІНЮВАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Оцінювання та контроль самостійної роботи, її результатів здійснюється залежно від форми самостійної роботи, і оцінюється відповідною кількістю балів визначеною силабусом навчальної дисципліни.

Оцінювання викладачем самостійної роботи у формі підготовки студентами завдань, які виносяться для самостійного опрацювання до відповідних тем навчальної дисципліни здійснюється на основі проведення самостійних робіт, тестування, експрес-опитування в межах часу, виділеного на семінарські заняття. Оцінювання індивідуальної форми самостійної роботи здійснюється на останньому семінарському занятті.

Самостійна робота студентів оцінюється за 5-ти бальною системою: 5 – «відмінно», 4 – «добре», 3 – «задовільно», 2 – «незадовільно». Оцінка за самостійну роботу виставляються в окремій графі «самостійна робота» в журналі академічної групи і має бути виставлена кожному студенту. Дана оцінка враховується в підсумкову оцінку за семінарські заняття.

Основними формами контролю самостійної роботи є: залік; тестування; контрольна робота; письмові чи усні опитування студентів; перевірка домашніх завдань; перевірка індивідуальних завдань; захист реферату, доповіді.

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ З КУРСУ «СОЦІОЛОГІЯ»

1. Соціологія як наука. Предмет і об'єкт соціології.
2. Структура соціологічного знання.
3. Методи соціології.
4. Система категорій соціології.
5. Закони соціології.
6. Функції соціології.
7. Місце соціології в системі суспільних наук.
8. Значення соціології для розв'язання соціально-економічних і політичних проблем модернізації українського суспільства.
9. О. Конт – засновники соціології як самостійної науки.
10. Соціологічна теорія Г. Спенсера.
11. Течії соціологічного позитивізму: соціальний дарвінізм, расово-антропологічна та географічна школи.
12. Соціологічна концепція марксизму та її критичний аналіз.
13. Е. Дюркгейм про предмет та метод соціології.
14. «Розуміюча» соціологія М.Вебера.
15. Німецька формальна соціологія: Г. Зіммель та основні категорії його соціологічного вчення.
16. Німецька формальна соціологія: Ф. Тьонніс та предмет його дослідження.
17. Зміст структурно-функціонального підходу до аналізу суспільства.
18. Інтерпретативні парадигми сучасної соціології.
19. Інтегральна соціологія П.Сорокіна та її зміст.
20. Розвиток української соціології ХІХ – початку ХХ ст.
21. Суспільствознавчі дослідження І. Франка.
22. М. Грушевський як історик-соціолог.
23. Соціологічні ідеї Б. Кістяківського.
24. Соціологічна концепція М. Шаповала.
25. Соціологія в Радянській Україні.
26. Основні напрямки розвитку соціології в сучасній Україні.
27. Суспільство, основні ознаки і типи суспільства.
28. Соціальна структура суспільства, її основні елементи.
29. Соціально-класова структура суспільства.
30. Соціальна стратифікація суспільства.
31. Соціальна мобільність та проблеми її вивчення.
32. Особливості стратифікації сучасного українського суспільства.
33. Особливості соціологічного аналізу особистості.
34. Соціальна структура особистості.
35. Соціалізації особистості як процес.

36. Соціальний статус і система соціальних ролей особистості. Рольовий конфлікт.
37. Поняття «соціальний тип особистості». Типології особистості.
38. Соціологія сім'ї: об'єкт, предмет, основні категорії.
39. Сім'я як соціальний інститут і мала соціальна група. Структура сім'ї.
40. Типологія сім'ї та шлюбу.
41. Соціальні функції сім'ї.
42. Тенденції розвитку сучасної сім'ї.
43. Поняття культури. Соціологія культури.
44. Основні категорії соціології культури.
45. Форми культури.
46. Соціокультурна ситуація в сучасній Україні.
47. Соціологія освіти як наука. Структура соціології освіти.
48. Освіта як соціальний інститут. Функції освіти.
49. Структурні характеристики системи освіти в Україні.
50. Місце соціології молоді у системі соціологічного знання та у державній молодіжній політиці.
51. Молодь як соціально-демографічна група.
52. Стан дослідження молодіжних проблем та необхідність розвитку соціології молоді.
53. Соціологічне дослідження, його етапи і функції.
54. Види соціологічного дослідження.
55. Програма соціологічного дослідження.
56. Вибірка в соціологічному дослідженні.
57. Опитування як метод збору соціологічної інформації. Види опитувань.
58. Аналіз документів як метод збору соціологічної інформації.
59. Спостереження як метод вивчення явищ соціальної реальності.
60. Експеримент у соціологічному дослідженні.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андреева Г. Социальная психология / Г. Андреева. – М.: Аспект Пресс, 1998. – 376 с.
2. Антонов И. А. Микросоциология семьи (Методология исследования структур и процессов) / И. А. Антонов. – М.: Note Rene, 1998.
3. Арон Р. Етапи розвитку соціальної думки / Р. Арон. – К.: Юніверс, 2004. – 688 с.
4. Асп Э. Введение в социологию / Пер. с фин. под общ. ред. А. О. Бороноева / Э. Асп. – СПб.: Алетейя, 1998. – 245 с.
5. Бергер П.Л., Бергер Б. Социология: Биографический подход / Петер Л. Бергер, Бриджит Бергер; пер. В.Ф. Анурина // Личностно-ориентированная социология. – М.: Академический Проект, 2004. – С. 25-396.
6. Богдан О. Що варто знати про соціологію та соціальні дослідження? Посібник-довідник для громадських активістів та всіх зацікавлених / О. Богдан; консультант-рецензент В. Паніотто. – К.: Дух і Літера, 2015. – 380 с.
7. Болотіна Є. Соціологія: навчальний посібник / Є. Болотіна, В. Мішура. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 128 с.
8. Вебер М. Избранные произведения: Пер с нем. / М. Вебер. – М.: Прогресс, 1990. – 808 с.
9. Гавриленко І. Соціологія освіти: навч. посіб. / І. Гавриленко, О. Скідін. – Запоріжжя: «ЕТТА-ПРЕСС» 1998. – 396 с.
10. Гидденс Э. Стратификация и классовая структура / Э. Гидденс // Социологические исследования. – 1992. - №11. – С. 107-121.
11. Гіденс Е. Соціологія / Пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник; Наук. ред. О. Іваненко / Е. Гіденс. – К.: Основи, 1999. – 726 с.
12. Городняк І. Соціологія освіти: навч. посіб. / І. Городняк. – Львів: «Науковий Світ-2000», 2011. – 265 с.
13. Гречихин В. Лекции по методике и технике социологических исследований: учебное пособие / В. Гречихин. – М.: Изд-во МГУ, 1988. – 456 с.
14. Громов И. А. Западная социология: учебное пособие / И. А. Громов, А. Ю. Мацкевич, В. А. Семенов. – СПб: Ольга, 1994. – 329 с.
15. Девятко И. Методы социологического исследования / И. Девятко. – Екатеринбург: изд-во Уральского университета, 1998. – 208 с.
16. Декларація про загальні засади державної молодіжної політики в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2859-12_21
17. Добренев В. И. Методы социологического исследования: учеб. / В. Добренев, А. Кравченко. – М: ИНФРА-М, 2004. – 768 с.
18. Захарченко М. В. Історія соціології (від античності до початку ХХ ст.) / М. В. Захарченко, О. І. Погорілий. – К.: Либідь, 1993. – 336 с.

19. Злобіна О. Категорія «особистість» у системі понять соціологічної теорії / О. Злобіна // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – №2. – С. 121-134.
20. Злобіна О. Суспільна криза: життєві стратегії особистості / О. Злобіна, В. Тихонович. – К.: Стилос, 2001. – 238 с.
21. Ионин Л. Г. Социология культуры / Л. Ионин. – М.: Логос, 1996. – 362 с.
22. Исаев Б. А. Социология в схемах и комментариях: Учебное пособие / Б.А. Исаев. – СПб.: Питер, 2008. – С. 46-91.
23. История социологии в Западной Европе и США: учеб. для вузов / отв. ред. Г. В. Осипов. – М.: Изд. группа Норма – ИНФРА, 1999. – 576 с.
24. История теоретической социологии. Т. 1,2 / сост. и ред. Ю. Давыдов. – М.: Канон, 1997. – Т. 1. – 496 с. – Т. 2. – 560 с.
25. Іващенко О. Про анатомію економічної нерівності в сучасній Україні: соціологічні дослідження / О. Іваненко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2010. – №4. – С. 29-55.
26. Капитонов З. А. Социология XX века: история и технологии: учебное пособие / З. А. Капитонов. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. – 408 с.
27. Катаєв С. Сучасне українське суспільство: навч. посіб. / С. Катаєв. – К.: Цент навчальної літератури, 2006. – 200 с.
28. Кравченко А. И. История зарубежной социологии: учеб. пособ. для ВУЗов / А. И. Кравченко. – М.: Культура, Академический проект, 2005. – 704 с.
29. Лукашевич М. Соціологія. Загальний курс: підруч. / М. Лукашевич, М. Туленков. – К.: Каравела, 2004. – 456 с.
30. Марценюк Т. О. Стан гендерної рівності в Україні: міжнародний аспект / Т. О. Марценюк. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/naukma/Soc/2007_70/09_mart_syonyuk_to.pdf
31. Молодь в умовах становлення Незалежності України (1991–2011 роки): [щоріч. доп. Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dipsm.org.ua/files/2012/04/dopovid-molod11-ebook.pdf>
32. Нестуля О. Соціологія: практикум модульний варіант: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. О. Нестуля, С. І. Нестуля, С. Ж. Верезомська. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 272 с.
33. Павліченко П. П. Соціологія. Навчальний посібник / П. П. Павліченко, Д. А. Литвиненко. – К.: Лібра, 2002. – 256 с.
34. Паніна Н. В. Технологія соціологічного дослідження: курс лекцій / Н. Паніна. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2007. – 320 с.

35. Піча В. Соціологія: Короткий навчальний словник: терміни і поняття / В. Піча, А. Хорунжий, Л. Климанська, В. Савка / за ред. В. Пічі. – К.: «Каравела»; Львів: «Новий світ – 2000»; Львів «Магнолія 2006», 2008 – 340 с.
36. Піча В. Соціологія: курс лекцій / В. Піча. – К.: Заповіт, 1996. – 344 с.
37. Піча В. Як підготувати, провести й узагальнити результати соціологічних досліджень / В. Піча, С. Вовканич, В. Маковецький. – Львів, 1996. – 34 с.
38. Победа Н. А. Социология культуры / Н. Победа. – Одесса: Астропринт, 1997. – 224 с.
39. Погорілий О. І. Соціологічна думка ХХ століття: посіб. / І. О. Погорілий. – К.: Либідь, 1996. – 224 с.
40. Попова І. Соціологія. Пропедевтичний курс: підручник для студентів вищих навч. закл. / І. Попова. – 2-ге вид. – К.: Тандем, 1998. – 272 с.
41. Постанова Верховної Ради України «Про концепцію державної сімейної політики» від 17 вересня 1999 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1063-14>
42. Практикум з соціології: навч. посіб. для студентів вищих закладів освіти / за ред. В. Пічі. – Львів: «Магнолія 2006», 2009. – 368 с.
43. Примуш М. Загальна соціологія: навч. посіб. / М. Примуш. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 592 с.
44. Пшеничнюк О. В. Соціологія: посібник для підготовки до іспитів / О. В. Пшеничнюк, О. В. Романовська. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2002. – 152 с.
45. Рабочая книга социолога / под ред. Г. В.Осипова. – М.: Наука, 1983. – 476.
46. Редько О. Ф. Проблеми соціології молоді / О. Ф. Редько. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchdpu/2009_74_2/27.pdf
47. Руткевич М. О предмете социологической науки: три методологических вопроса / М. Руткевич // Социологические исследования. – 1991. – №7. – С. 25-37.
48. Ручка А. А. Курс історії теоретичної соціології: навч. посіб. / А. А. Ручка, В. В. Танчер. – К.: Наукова думка, 1995. – 327 с.
49. Сімейна політика в Україні та ЄС. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.family-institute.org.ua/konferenciji/articles/24_sisejna-politika-v-ukrajini-ta-jes.html
50. Сірий Є. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку спеціальні та галузеві теорії: навч. посіб./ Є. Сірий. – К.: Атака, 2004. – 480 с.
51. Смелзер Н. Социология / Н. Смелзер. – М.: Феникс, 1994. – 688 с.

52. Современная западная социология. Словарь / сост. Ю. Давыдов, М. Ковальова, А. Фоменков. – М.: Политиздат, 1990. – 432 с.
53. Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество / П. Сорокин. – Общ. ред., сост. и предисл. А. Ю. Согомонов: Пер. с англ. – М.: Политиздат, 1992. – 284 с.
54. Соціологічна думка України: навч. посіб. / М. В. Захарченко, В. Ф. Бурлачук, М. О. Молчанов та ін. – К.: Заповіт, 1996. – 424 с.
55. Соціологія культури: навч. посібник / О. М. Семашко, В. М. Піча, О. І. Погорілий та ін. - К.: «Каравел», Львів: «Новий світ-2000», 2002. – 334 с.
56. Соціологія: навч. посіб. / за ред. С. О. Макеєва. – 2-е вид. – К.: Знання, КОО, 2003. – 455 с.
57. Соціологія: підруч. / за ред. В. П. Андрущенко, М. І. Горлача. – Київ – Харків, 1998. – 624 с.
58. Соціологія: підруч. для студентів вищ. навч. закл. / за ред. В. Г. Городяненка. – К.: ВЦ «Академія», 2005. – 560 с.
59. Структурні виміри сучасного суспільства: навч. посібник / за ред. С. Макеєва. – К., 2006. – С. 209-243.
60. Танчин І. Соціологія: навч. посіб. / І. Танчин. – К.: Знання, 2007. – 351 с.
61. Черниш Н. Соціологія: підручник за рейтингово-модульною системою навчання / Н. Черниш. – К.: Знання, 2009. – 468 с.
62. Ядов В. Размышления о предмете социологии / В. Ядов // Социологические исследования